

ВІДМІННОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ТА ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

С. А. Максимюк

Херсонський державний університет, maximyuk.sergey@gmail.com

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор І. С. Попович

Постановка проблеми. Гендерна ідентичність формується в рамках певного соціокультурного простору, що зазнає різних процесів трансформації. Результати гендерної ідентифікації є основою формування особистісної та соціально-групових ментальностей. Соціокультурні зміни спонукають до модифікації гендерних стандартів і стереотипів соціуму. В результаті чого формується нова гендерна ментальність, яка проєктується на інші види ментальностей. Гендер є важливим критерієм формування особливостей ментальності окремих соціальних груп молоді. У зв'язку з цим досить актуальним є питання про особливості формування гендерної ідентичності та ментальності в сучасному суспільстві.

Метою статті є дослідження відмінностей гендерної ідентифікації у осіб підліткового та юнацького віку.

Виклад основного матеріалу. Гендер – це соціокультурний конструкт, історично і соціально зумовлена система значень і сутностей, що визначає наші уявлення про людину як представника статі. У соціологічних та гуманітарних науках поняття «гендер», на відміну від поняття «стать», використовується для окреслення статевих відмінностей людей, які не стільки біологічно зумовлені, скільки культурно опосередковані.

Гендерна ідентичність не виникає автоматично, не дається людині при народженні, а розвивається в результаті багатогранної взаємодії особистості з її природними задатками і призводить до соціалізації, типізації або кодування [3]. Гендерна ідентичність – це все те, що ми відчуваємо, переживаємо на досвіді, вважаємо, очікуємо, висловлюємо і представляємо про себе в контексті статі [4]. Гендерну ідентичність розглядають як систему внутрішньо-особистісних

сенсів, привласнених і самостійно збудованих, що визначають наше ставлення до себе і до інших як представникам статі, а також вираз цього відношення в зовнішності і поведінці.

Ідентичність – психічний компонент самосвідомості, що формується в світі людини. З процесуальної точки зору, ідентичність є самовизначення особистості в співвіднесенні себе з певною соціальною групою. З результативної точки зору, ідентичність є частиною «Я-концепції» особистості, яка формується з приналежності до соціальної групи.

У структурі гендерної ідентичності виділяють рівні:

1) базова ідентичність – співвіднесення особистості з альтернативними уявленнями про маскуліність / фемінність;

2) рольова ідентичність – співвіднесення поведінки і переживань особистості з існуючими в даній культурі статоворольовими стереотипами;

3) персональна ідентичність інтегрує описані рівні і характеризує співвідношення особистості з маскуліністю і фемінністю в контексті індивідуального досвіду міжособистісного спілкування.

Визначено поняття «гендер» в такий спосіб:

- Гендер – це соціальна стать, який визначає поведінку особистості в соціумі, а також те, як сприймається це поведінка.

- Гендер не є природно заданим, а має джерело в культурі і відображає соціальні уявлення, що стосуються відмінностей статей, їх призначення і ролі в соціумі.

- Гендер – сукупність символів, норм і законів, вироблених суспільством в процесі розвитку, які регулюють життя соціуму.

- Гендер вказує на соціальний статус і соціально-психологічні особливості особистості, приписувані соціумом чоловікам і жінкам, на підставі їх статевих відмінностей.

- Гендер включає систему соціальних інститутів, що втілюють в життя гендерні норми і приписи.

- Гендер – це одночасно і продукт (сформована гендерна самосвідомість конкретної особистості), і процес (практика щоденного життя, дії, відчуття, почуття і думки, пов'язані зі сприйняттям особистості себе як представника своєї статі).

- Гендер не однорідний, мінливий і культурно залежний від соціально-економічного та історичного контекстів, від специфіки гендерних відносин в різних етнічних групах і соціальних класах.

- Гендер є типом ідеологічних взаємин традиційного (патріархального) суспільства, де за основу беруться взаємини влади. Сенс таких взаємин – гендерна нерівність і панування однієї групи (чоловіки) над іншою (жінки). Термін «гендерна ідентичність» ввів Дж. Мані для характеристики внутрішнього стану людини з позиції відчуття себе представником певної статі, і, крім того, для підтвердження значення соціально-культурного чинників у формуванні психологічного статі.

Гендер як наукове і життєве поняття структурує сформовані суспільні відносини і сприйняття людиною себе та інших у цих відносинах. У повсякденному житті і в екстремальній ситуації нам важливо знати, з людиною якої статі (у фізичному і психологічному відношенні) ми маємо справу. Нерозуміння (або ігнорування) цього, в тому числі в ситуації невідповідності «іншого» нашим уявленням про рамки гендерної нормативності, здатне викликати сум'яття почуттів – суспільна напруга, яке може перерости в вербальну або фізичну агресію по відношенню до інакшості іншого.

В побудові гендеру та гендерної ідентичності бере участь безліч чинників, ключовими з яких є так звані гендерні стежки, що надаються культурою, сім'єю і суспільством. Психоаналітики Е. С. Песн і А. Харріс в своїх роботах показали, що названі вище чинники повинні прийматися до уваги. Культура, сім'я і суспільство – носії основного смислового змісту, яке переробляється людиною в його індивідуальному втіленні гендерної ідентичності. Хоча гендер розглядається як продукт культури і у взаємодії з деякими біологічними і психічними особливостями людини, багато вчених підкреслюють, що він

завжди створюється людиною індивідуально [1]. Індивідуальне втілення гендерної ідентичності визначається не тільки генотипом і середовищем, а й ціннісним ставленням людини до себе як представника статі.

Гендерна ідентичність слідує множинними шляхами розвитку з непередбачуваним результатом, виконує різні психічні та соціальні функції, знаходиться під впливом величезної кількості змінних, глибоко особистісних і міжособистісних, усвідомлюваних і неусвідомлюваних. Така ідея «збирання», в першу чергу, акцентує увагу на процесі розвитку гендерної ідентичності, а не на її структурі.

Важливо робити відмінності між гендером (і гендерною ідентичністю) і вибором об'єкта любові (орієнтацією на сексуального партнера). У клінічній практиці описано безліч прикладів, що підтверджують, що, незважаючи на взаємозв'язок гендерної ідентичності і орієнтації на сексуального партнера, вони, тим не менш, є паралельними континуумами, в яких особистість визначає себе. Про це яскраво свідчать випадки трансгомосексуальності, коли людина відчуває гендерну дисфорію, не беручи свою біологічно задану стать. При цьому вона вважає себе гомосексуалістом, так як її сексуальний потяг спрямований на представників протилежної біологічної статі, але тієї ж статі по відношенню до його внутрішнього самовідчуття [5].

Гетеросексуальність і гомосексуальність розглядаються як можливі варіанти нормального розвитку сексуальності людини, жодна з яких не є даністю буття. Бісексуальність – вихідна природна точка розвитку сексуальності людини. Гетеросексуальність і гомосексуальність повинні розглядатися в якості компромісних утворень, що обмежують вроджений потенціал сексуальності людини [2]. Бісексуальність особистості є тією основою, за допомогою якої суспільство і сім'я формують і спрямовують дітей до вибору сексуального об'єкта протилежної статі і до придушення і витіснення гомосексуальних імпульсів, штучно обмежуючи прояви сексуальності людини: «гетеросексуальність культивується через заборони, де ці заборони приймають

в якості одного зі своїх об'єктів гомосексуального потягу, тим самим змушуючи втрату цих потягів [2].

Таким чином, в сучасному розумінні гетеросексуальність і гомосексуальність ставляться під сумнів (на відміну від гетеросексуальної і гомосексуальної ідентичності), оскільки вони є не наслідком природно заданої сексуальності людини, а результатом сформованих уявлень про себе на основі усвідомлюваних сексуальних переживань, які людина співвідносить з культурними конструктами про типи сексуальної категоризації (гомосексуал, бісексуал, гетеросексуал). Тому в сучасній психоаналітичній практиці роботи з гомосексуалами важливі не причини, що призвели до гомосексуальності, а ставлення до неї і смисловий зміст уявлень про себе людини в контексті сексуальної ідентичності.

Висновки. Гендерна ідентичність розглядається як аспект самосвідомості особистості, який описує прийняття нею себе як представника конкретного статі. Крім того, ми вважаємо, що гендер поєднує крім рольового аспекту, також і цілісний образ людини. Гендерна ідентичність є інтегративним та багатовимірним утворенням особистості, яке складає емоційно-оцінний, когнітивний, поведінковий і особистісний компоненти, які представлені у взаємному доповненні і пов'язаності між собою.

Література:

1. Балл Г. О. Інтегративно-особистісний підхід у психологічній науці та практиці: монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2015. С. 7.
2. Говорун Т. В. Гендерна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ВЦ «Академія», 2014. С. 45.
3. Кікінежді О. М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: монографія. Тернопіль : Богдан, 2013. С. 14.
4. Попович І. С. Типологічні особливості очікувань. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: психологічні науки: зб. наук. праць ХДУ*. Херсон : ВД «Гельветика», 2014. Вип. 1. Т. II. С. 64-70.
5. Чепелева Н. В. Соціально-психологічні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду : монографія. К. : Педагогічна думка, 2015. С. 141.